

Verdwaald tussen 'ja, tenzij' en 'nee, mits'

Marktwerking heeft het tij tegen. Voormalig wondermiddel, maar nu bij ons politiek dood verklaard. Lopende liberaliseringsprojecten, zoals de postmarkt, worden uitgesteld of de nek omgedraaid. Ab Klink als eenzame fakkeldrager, maar voor hoe lang nog? De SP heeft een eclatante overwinning behaald. De gevestigde belangen lachen in hun vuistje. Hoe hebben de bewindslieden op EZ het economisch gedachtegoed zo kunnen verkwanselen?

Sinds 2007 lijkt het vertrouwen in marktwerking net zo sterk gedaald te zijn als de beurskoers van Fortis. In maart 2007 publiceerde de FNV haar manifest *Marktwerking? Time out!* waarin zij aandacht opeiste voor de positie van werknemers in de voormalig beschutte sectoren en vroeg pas op de plaats te maken. Tegelijkertijd stelde de SP de marktwerking in arbeidsintensieve sectoren als zorg, post en busvervoer aan de orde. Minister Van der Hoeven zegde een onderzoek toe. De resultaten (TK 24036, nr. 343), die dit voorjaar gepubliceerd werden, bevestigden de juistheid van de economische theorie. Marktwerking, mits goed vormgegeven, verlaagt de kosten, verhoogt de doelmatigheid, stimuleert productdifferentiatie en innovatie, en vergroot de welvaart. Een groter kostenbewustzijn impliceert echter ook dat de productiviteit omhoog moet, de werkdruk neemt toe. Gegeven de positieve uitkomst vroeg de minister zich terecht af waarom de perceptie van het publiek vaak negatiever is. Volgens haar wordt de beeldvorming bepaald door incidenten (taximarkt), zijn de baten van marktwerking vaak minder direct zichtbaar dan de kosten, en moet er oog zijn voor winnaars en verliezers. De thuiszorg levert een goed voorbeeld. De gemeenten staken in 2007 bijna een kwart miljard in hun zak, maar zorgvragers en werknemers betaalden dit gelag. Liberalisering van de energiemarkt leidde ertoe dat dividenduitkeringen aan lagere overheden stegen van 157 miljoen euro in 1999 tot meer dan een miljard in 2007, maar burgers zagen alleen een hogere energierekening. Als meer te verdelen is, moet het door goed flankerend beleid mogelijk zijn iedereen erop vooruit te laten gaan. 'Marktwerking, mits de publieke belangen geborgd kunnen worden' was de belangrijkste conclusie uit het rapport en de minister. Na het zomerreces voerde de Tweede Kamer een interessant debat over het onderzoeksrapport (Handelingen TK 110, 8016-8049). De SP bleek niet bereid haar ideologische vooringenomenheid opzij te zetten, en werd daarvoor door andere partijen scherp bekritiseerd. De minister toonde zich veel flexibeler door, zonder dat daar reden voor was, haar conclusie

'Ja, mits' te vervangen door 'Nee, tenzij' en daarbij vol te houden dat dit voor de praktijk niks uitmaakt. Geloof u dat?

Belangwekkend was echter vooral de inbreng van de Kamerleden Vendrik (GL) en Vos (PvdA), die beiden meer over overheidsfalen dan over marktfaalen spraken. Vendrik verweet de overheid vaak knullig en onhandig geopereerd te hebben en zei dat "wij in het kader van marktwerking in de publieke sector de kat wel op het spek gebonden hebben" (Handelingen). Vos was nog stilliger. "Eigenlijk hebben wij het vandaag over de vraag waarom de overheid gefaald heeft om een goede marktmeester te zijn en om de publieke belangen te definiëren en over de vraag wat überhaupt publieke taken zijn. Wij hebben het eigenlijk over het falen van de overheid om een goede marktmeester te zijn, een marktmeester die de regels van het spel goed opstelt, (...) een marktmeester die bewaakt dat bedrijven zich daaraan houden en die ingrijpt als de belangen van consumenten en werknemers verkwanseld worden" (Handelingen). Dat is nogal wat. De markt is terug in de fles omdat de overheid niet in staat is haar te temmen. In feite spreekt Vos hier het bankroet van de politiek uit. Als de overheid niet weet wat haar doelen zijn, waarom zou zij die dan wel zonder de markt kunnen bereiken? Wat doe je in zo'n geval van existentiële onzekerheid? Met alleen de stemmen van VVD en PVV tegen besloot de Kamer een adviesaanvraag aan de SER te richten. De SER mag zich nu buigen over zulke fundamentele zaken als: welke publieke belangen kunnen worden onderscheiden? Op welke wijze kunnen deze publieke belangen het beste worden geborgd? Hoe om te gaan met belangen van speciale doelgroepen zoals consumenten en werknemers? Welke ongewenste gevolgen kan marktwerking hebben? U ziet hoe kort het geheugen van onze parlementariërs is. Men mag zich gelukkig prijzen dat een wijze wetenschapper aan het hoofd van de SER staat. Hij ziet de *bias* in de laatste vraag en weet dat steeds beide kanten van de medaille en de alternatieven bekeken moeten worden. Winstons *Government failure versus market failure* is verplichte literatuur. Het motto van dat boek, Bertold Brechts "Het doel van de wetenschap is niet om de deur te openen naar oneindige wijsheid, maar om grenzen te stellen aan oneindige dwaling" kan wellicht ook Van der Hoeven, Vendrik, Vos, en anderen tot lezing verleiden.

LITERATUUR

Winston, C. (2006) *Government failure versus market failure*. Washington: AEI-Brookings joint center for regulatory studies.